

Чумак С.І.

Відображення визволення Правобережної України в документах збірника “Русский архив: Великая Отечественная”

*Чумак Станіслав Іванович, начальник факультету високомобільних десантних військ та розвідки
Військова академія, м. Одеса, Україна*

Анотація. Запропонована стаття присвячена комплексному аналізу змісту документів найвищих органів державного та військового керівництва СРСР (Державний Комітет Оборони, Ставка Верховного Головнокомандування, Генеральний Штаб, Наркомат Оборони), які мають відношення до низки наступальних операцій радянських військ восени 1943 р. – навесні та влітку 1944 р., успішне проведення яких привело до нанесення тяжких поразок німецьким військам групи армій “Південь” та армій “А”, а після їх перейменування у групи армій “Північна Україна” та “Південна Україна” і військам цих потужних стратегічних об’єднань вермахту. Наслідком цих операцій стало визволення Правобережної України. Разом з тим, незважаючи на загалом успішне здійснення цілого ряду добре спланованих і підготовлених наступальних операцій радянських фронтів, в ході їх проведення як війська, так і командування та штаби всіх рівнів неодноразово змушені були долати кризові ситуації оперативного-тактичного характеру, які виникали внаслідок динамічного характеру бойових дій, складних природно-кліматичних умов та труднощів із матеріально-технічним постачанням наступаючих військ Першого, Другого, Третього та Четвертого Українських фронтів. Вивчення і аналіз представлених у спеціальних томах серії (Генштаб, ДКО, НКО), документів, видання яких було розпочато вже у пострадянській період, і які у більшості своїй були практично невідомі дослідникам, відкриває перед сучасними науковцями можливості для об’єктивного відтворення драматичних подій Другої Світової війни.

Ключові слова: Друга Світова війна, визволення Правобережної України, фронтові операції, Українські фронти, група армій Південь, природно-кліматичні умови.

Події війни стали історією. За радянської доби про неї було написано тисячі робіт: дослідницьких, мемуарних, публіцистичних, художніх. У них розкривається хід та значення бойових дій на радянсько-німецькому фронті, масштаби боротьби в тилу ворога, роль радянського тилу, патріотизм та героїзм на фронті та в тилу, вплив перемоги СРСР на подальші долі країн.

Проте період сталінізму, потім епоха застою та соціальних викривлень наклали відповідний відбиток і на літературу, і на історичні документи та джерела того періоду. Аналіз опублікованих джерел та літератури про Велику Вітчизняну війну свідчить, що вони поряд зі значними досягненнями в усіх областях не позбавлені елементів тенденційності, яка проявлялась перш за все у підпорядкуванні історії політиці. Аж до розпаду СРСР історіографія та джерелознавство Великої Вітчизняної війни протягом всього свого існування контролювалася згори, Центральним Комітетом КПРС, і фактично була галуззю партійної пропаганди.

У цілому, використання комплексу опублікованих за радянської доби збірників документів та матеріалів, які включали найбільш суттєві та інформативні матеріали з історії Великої Вітчизняної війни, у значній мірі відображають можливості, якими володіли радянські дослідники джерельної бази, а його аналіз дозволяє у максимальній мірі вирішити поставлені у даній роботі завдання. Проте аналіз збірників документів та матеріалів не може бути повним без використання ключових історичних творів з воєнної тематики. Лише через їх взаємодію можна об’єктивно простежити як відбувався процес розширення джерельної бази історії Великої Вітчизняної війни та змінювались пріоритети радянської історіографії війни.

У роки війни та перше повоєнне десятиліття для здійснення роботи по збору і накопиченню матеріалів з історії Великої Вітчизняної війни у важкій обстановці 1941 – 1942 рр. були створені перші наукові інституції. У листопаді 1941 р. в Москві з’явилася комісія Академії наук СРСР по складанню хроніки війни. В армії і на флоті, в республіках і областях, а також у

наркоматах та інших центральних установах були створені комісії для збору матеріалів з історії війни [1, с. 136]. Виходячи із виключно наукового і політичного значення ґрунтовного вивчення військової тематики, Президія АН СРСР у грудні 1943 р. заснувала при Інституті історії СРСР військово-історичний сектор. Навесні 1942 р. спеціальні органи для вивчення і узагальнення досвіду війни з’явилися в Генеральному штабі, Головному політичному управлінні, штабах видів збройних сил і родів військ. З 1942 р. по закритим військовим каналах з грифом «таємно» стали публікуватися окремі, переважно документальні матеріали. Вони випускалися Військовим видавництвом у вигляді збірників документів, збірників тактичних прикладів, інформаційних бюлетенів. Протягом 1942-1945 рр. вийшло понад 400 збірок тактичних прикладів, 20 збірників матеріалів з вивчення досвіду війни і 50 інформаційних бюлетенів [2, с. 76]. Всі вони були секретними і доступ до них у воєнну пору мав дуже обмежене коло осіб з числа командного складу вищої та середньої ланки. У них розглядався досвід наступальних і оборонних операцій, викладалися форми і методи бойового застосування видів збройних сил, родів військ і служб.

Внаслідок різних причин вчені-історики в ті роки ще не спромоглися написати об’єктивну, адекватну дійсності історію війни. Шлях до повного і правдивого висвітлення її був непростим: треба було сувороберігати державну таємницю, а відтак багато матеріалів стали просто недоступними для дослідників. Ось чому джерельна база більшості з названих праць була обмеженою.

Більшість архівних матеріалів лишались для дослідників закритими. Особливо це стосувалося документів вищих органів державного та військового керівництва. У цьому відношенні західні дослідники мали значні переваги перед радянськими. Вони могли здебільш майже вільно користуватися більшістю німецьких архівних матеріалів, які після війни опинилися у розпорядженні союзників і на комерційній основі

надавалися практично всім бажаним. Натомість в СРСР часом документи робили спеціально непридатними для розкриття історичної правди, спеціальними приписами або замовчуванням свідомо ускладнюючи або й взагалі роблячи неможливим з'ясування справжнього стану справ [3, с. 185].

В цілому ж на другому етапі історіографічного періоду відбулося помітне поживлення, якісне поліпшення історичних досліджень про Велику Вітчизняну війну. Слід спеціально підкреслити, що цьому суттєво сприяло і відновлення в 1959 р. видання "Військово-історичного журналу", в якому тематика радянсько-німецької війни стала займати провідне місце. Велику дослідницьку роботу проводили історики військово-історичного управління Генерального штабу і ряду військових академій. Ними було підготовлено та опубліковано чимало робіт, які розкривають перебіг збройної боротьби і розвиток радянського військового мистецтва.

Проте, після приходу в жовтні 1964 р. до керівництва країною Л. Брежнєва, попри його дійсно підвищену увагу до Великої Вітчизняної війни, учасником якої він був, позитивні процеси у військово-історичній науці почали поступово згортатися. Дедалі більшої ваги набували адміністрування і кон'юнктуристина, свідомо відроджувалися старі стереотипи.

Такий підхід призвів до піднесення нової хвилі замовчувань і спрощеного трактування "незручних" подій. Так, в працях цієї доби зовсім відсутні проблеми оточень радянських військ і військовополонених, не висвітлювалася доля мільйонів українців, які залишилися на окупованих землях; не показувалися недоліки в організації партизанського руху і підпілля в 1941 – на початку 1942 рр. тощо.

Та попри все, саме цей історіографічний період є найбільш динамічним і активним у вивченні історії війни. Маємо на увазі не лише кількість наукової продукції, але й тематичне розмаїття наукових пошуків і публікацій

З другої половини 50-х до 70-х років лише українські археографи видали друком більше 40 збірників документів і матеріалів, які віддзеркалювали історію усіх областей УРСР в 1941-1945 роках [4, с. 145].

Наприклад, особливе місце посідає тритомник документів і матеріалів "Советская Украина в годы Великой Отечественной войны. 1941-1945" [5]. Виданий до 35-річчя Перемоги, він став найбільш повним (майже 1100 джерел) і, з наукової точки зору, найбільш кваліфіковано упорядкованим і опрацьованим збірником. Усі документи і матеріали в ньому систематизовано в спеціальних тематичних розділах і розміщено в хронологічному порядку, до того ж переважну більшість джерел було надруковано вперше. Вони охоплюють усі періоди війни - від її перших днів до завершальної переможної фази. І хоча тритомник був виданий у часи так званого «застою», а відтак і відповідав усім вимогам і настановам тієї доби, він і довгий час лишався єдиним в своєму роді виданням першоджерел з історії України 1941-1945 років.

В цілому в історіографії та джерелознавстві осмислені загальні питання еволюції вітчизняної історичної науки про війну, закладені передумови для успішної

розробки досвіду вивчення конкретно-історичних проблем. Проте вивчення даної проблеми не отримало відповідного відображення в історіографічних та джерелознавчих роботах.

Відразу слід відмітити, що у відповідних розділах дослідження міститься аналіз основного джерела дослідження – серії збірників "Русский Архив. Великая Отечественная". Тому їх огляд у даному розділі носить достатньо короткий характер та обмежений поділом на основні види та особливості, а також місця у подальшому дослідженні проблем війни.

Загалом, серія збірників "Русский Архив. Великая Отечественная" містить документи, які умовно за змістовим та інформативним насиченням можна поділити на такі групи:

- 1) матеріали, які розкривають особливості планування та проведення військових операцій;
- 2) матеріали, які вказують специфіку діяльності вищого військово-політичного керівництва СРСР;
- 3) матеріали, які дозволяють простежити характер здійснення військового командування Збройними Силами та їх тилового забезпечення;
- 4) матеріали, які містять інформацію про становлення, форми та методи партизанського руху;
- 5) матеріали які звертають увагу дослідників на особливості перебування радянських військ за кордоном та проблеми військовополонених в СРСР.

Комплекс документів даної серії збірників є унікальним джерелом з вивчення історії різних аспектів Великої Вітчизняної війни та становить основу джерельної бази даного дослідження.

Тому розширення джерельної бази, використання нових документів дозволить подолати однобічність у висвітленні військових дій на Україні, дозволить відтворити їх об'єктивну картину. У цій справі особливе місце може зайняти використання матеріалів збірників "Русский Архив. Великая Отечественная", у яких міститься багато цінних документів, пов'язаних безпосередньо з плануванням та реалізацією задумів вищого партійно-державного керівництва СРСР щодо проведення військових дій на Україні.

У документах збірниках також містяться відомості про планування та здійснення багатьох інших оборонних та наступальних військових операцій. Особлива увага при цьому приділялась організації військових дій саме на Україні.

Після вдалої відсічі противника на Курській дузі знову активізувались активні дії на Україні. Білгородсько-Харківська стратегічна наступальна операція готувалась у стиснуті терміни. Її задум передбачав нанесення у серпні 1943 р. розсікаючого фронтального удару Воронезьким та Степовим фронтом у загальному напрямку на Богодухів, Валки, Нова Водолага, розгромити угруповання противника по частинам. Проте німецьке командування прагнуло втримати харківський плацдарм і зупинило радянський наступ. Ставка пильно стежила за перебігом подій. Й. Сталін виразив своє незадоволення діями командуючого військами Воронезького фронту (документ 306) [6, с. 195-196]. У своїй директиві він звинуватив генерала Н. Ватутіна у прагненні "до наступу скрізь і до оволодіння якомога більшої території без закріплення успіху та міцного забезпечення флангів ударних угруповань...". Врешті прорив німців був локалізований,

армії Степового фронту звільнили Харків, були створені умови для подальшого звільнення Лівобережної України.

Цінна інформація, яка дозволяє об'єктивно аналізувати масштабні та динамічні операції Червоної армії, метою яких було звільнення Правобережної України, представлена у багатьох томах збірника. Зокрема, містяться документи, які відображають перебіг Донбаської наступальної операції, яка тривала у серпні-вересні 1943 р. Війська Південно-Західного фронту захопили на Дніпрі плацдарми південніше Дніпропетровська та в районі Запоріжжя, а війська Південного – досягли р. Молочна, що створило сприятливі умови для наступу у південних районах Правобережної України та у Північній Таврії. Проте притиснути до узбережжя Азовського моря та знищити донбаське угруповання не вдалося.

Головні зусилля були зосереджені на Київському напрямку. Завдання фронтів чітко вказувались у документах Ставки (документ № 292) [6, с. 188].

У вересні армії трьох фронтів на широкому фронті сходу форсували Дніпро і захопили 21 плацдарм на його правому березі. У документах збірника детально описується перебіг всіх етапів битви за Дніпро, як відбувалося перегрупування військ та маневрування ними, як здійснювалось введення додаткових танкових та механізованих дивізій та бригад. Проте документи та матеріали Ставки та її листування з командуючими фронтів свідчать про велику кількість прорахунків в операції. Так, не вдалося швидко здійснити глибокий прорив стратегічного фронту противника, розділення його угруповання на частини та його знищення. На справді вийшло фронтальне переслідування від рубежу до рубежу. Форсування Дніпра здійснювалось практично з використанням лише підручних засобів. Через нестачу автотранспорту табельні переправ очні засоби (особливо важкі, для переправи танків та артилерії) відставали та почали підходити з відставанням у кілька днів після початку форсування річки. Наприклад, як вказується у доповідях Ставці, 3-я танкова армія переправила перші танки на букринський плацдарм лише через 7 днів після виходу до річки. Все це негативно впливало на темпи форсування, розширення та об'єднання захоплених плацдармів, призводило до невиправдано важким втратам.

Ще більші втрати були характерні для боїв за звільнення Києва. У документах Ставки наказувалося до 5 жовтня ліквідувати угруповання ворога в районі Києва та продовжити наступ на Бердичів, Жмеринку, Могильов-Подільський. За рішенням командуючого військами Воронежського фронту головний удар по розгрому ворога повинен був нанесений з букринського плацдарму (документи № 331, 332, 337) [6, с. 207-208]. Проте дві спроби наступу не принесли суттєвих результатів, адже не були враховані важкі умови місцевості та сильна протитанкова оборона, що обмежило ефективне використання великих мас танків. Натомість північніше були досягнуті успіхи при розширенні лютізького плацдарму. Тепер саме звідси мав бути нанесений основний удар, підкріплений танками та основною масою фронтової артилерії (документ 369) [6, с.227]. А у директиві ставки командуючому військами 1-го українського фронту вказувалося на

необхідності зайняти Київ не пізніше 6 листопада і «вирішуючи це завдання, піти на жертви» (документ 373) [48, с. 230].

Неймовірними зусиллями вдалося вибити німців зі столиці та вийти на рубіж – Чорнобиль, Малин, Черняхів, Житомир. Німецьке командування здійснило спробу контрнаступу з метою відновлення оборони на Дніпрі та повернення Києва. Проте Ставка та командуючий фронтом не одразу це зрозуміли та продовжували просування війська на захід. Повторювалась стара помилка – невміння вчасно зупинитись, прагнення захопити якомога більшу територію, не закріплюючись. Це призвело до втрати ряду міст (Житомира, Черняхова). Лише 12 листопада Ставка припинила просування військ і наказала генералу Н. Ватутіну не допустити прориву противника до Києва (документ 383) [6, с. 236]. Також довелося посилити фронт великим резервами – танковою та двома загальновійськовими арміями. Врешті це дозволило створити передумови для подальшого наступу на позиції ворога на Правобережній Україні.

Як видно з документів, одночасно з боями за Київ, у нижній течії Дніпра наприкінці 1943 р. розгорталися жорсткі битви на кіровоградському, криворізькому напрямках та у Північній Таврії (документи № 338, 341) [6, с. 210; 6, 212].

У ході битв радянські війська до середини жовтня ліквідували запорізький плацдарм ворога, а наприкінці місяця звільнили Дніпропетровськ та Дніпродзержинськ. Проте наступ на Кривий Ріг розвивався повільно. Противник тримався досить впевнено, загрожуєчи флангам Степового (2-го Українського) фронту. Ставка вимагала від генерала І. Конєва основні зусилля зосередити на розгромі угруповання ворога в районі Кіровограду, а в подальшому наступати у загальному напрямку на Христинівку (документ № 371) [6, с. 228-229]. Проте виконати це не вдалося, а фронт поніс значні втрати. Противник же продовжував перекидати із Західної Європи на Україну значні сили, але й в таких умовах Верховне Головнокомандування продовжувало ставити перед фронтами наступальні завдання (документ № 375) [6, с. 231].

Аналіз документів доводить, що підготовка наступу на Правобережній Україні тривала у складних умовах після жорстких боїв за дніпровські плацдарми та відсічі контрнаступу німців під Києвом.

Детально у документах збірників відображена Дніпровсько-Карпатська стратегічна наступальна операція, яка тримала взимку-навесні 1944 р. та в рамках якої силами 4-х українських фронтів було проведено ряд операцій: Житомирсько-Бердичівська, Кіровоградська, Корсунь-Шевченківська, Рівно-Луцька, Нікопольсько-Криворізька, Проскурівсько-Чернівецька, Умансько-Батошанська, Березнегувато-Снігирівська, Поліська та Одеська.

Документи свідчать, що в значній мірі успіх подальшого просування на Правобережній Україні залежав від знищення сил противника, який утримував широкі території в районах Корсунь-Шевченківського та Нікополя. Своєю директивою від 12 січня 1944 р. (документ № 8) 1-му та 2-му українським фронтам Ставка наказала нанести удар по напрямку до Шполи,

оточити та знищити вороже угруповання у Корсунь-Шевченківському виступі [7, с. 31].

На прикладі цієї операції можна простежити, як значно покращились вміння радянського військово-політичного керівництва стратегічно скеровувати наступ. Коли ворожа оборона була прорвана і німецькі війська опинились в оточенні, німецьке командування пробувало деблокувати їх. Одночасними ударами на внутрішньому та зовнішньому фронтах оточення їм вдалося зломити супротив ослаблених з'єднань танкових армій. Але в цій обстановці Ставка терміново перекинула з'єднання з інших ділянок, відновивши становище (документ № 27) [7, с. 42].

Загальне керівництво операцією ставка поклала на командуючого 2-м Українським фронтом генерала І. Конєва, якому пізніше за це було присвоєно звання маршала. Хоча саме Г. Жуков готував та керував 1-м та 2-м Українським фронтами при проведенні цієї операції. Подібне рішення було несправедливим і стосовно до командуючого військами 1-го Українського фронту генерала Н. Ватутіна, який вніс не менший вклад в перемогу.

Загалом, як свідчать документи збірників, в результаті зимового наступу на Правобережній Україні оборонні плани противника були зірвані: його оборона була зламана, а війська – відкинуті від Дніпра.

В результаті подальшого чотиримісячного наступу на Правобережній Україні радянські війська досягли важливих політичних та стратегічних результатів. Діюче тут найбільше стратегічне угруповання вермахту зазнала серйозної поразки. Одна її частина була відкинута до півдня, а інша відійшла на територію Західної України. Звільнивши повністю Правобережну Україну, війська Червоної армії вийшли на підступи до Польщі, на державний кордон з Чехословаччиною, перенесли бойові дії на території Румунії (доку-

менти № 54, 55, 57) [7, с. 57-59]. По суті, документи переконливо свідчать, що був завершений розгром всього південного крила стратегічного фронту ворога, що корінним чином змінило обстановку на інших театрах воєнних дій.

Знайшли у документах відображення й підготовка та проведення Кримської наступальної операції. Про її важливість свідчить той факт, що координували військові дії представники Ставки К. Ворошилов та А. Василевський. Документи висвітлюють важкі бої за важливі кримські центри, Сімферополь, Севастополь (документи № 99, 103, 104, 108, 109, 148, 219) [7, с. 84; 7, с. 87-88; 7, с. 91; 7, с. 112; 7, с. 154-155].

Також документи збірників дають можливість простежити підготовку та перебіг заключних потужних наступальних операцій – Львівсько-Сандомирської та Східно-Карпатської, в результаті яких було звільнено Західну Україну і фактично завершилися масштабні військові дії на українських землях.

Таким чином, розширення джерельної бази та включення до наукового обігу нових документів та матеріалів, вміщених у серії збірників, має позитивне значення в об'єктивному дослідженні участі України у Великій Вітчизняній війні. Особливо цінними є документи, які відображають планування та проведення важливих стратегічних операцій на Україні, висвітлюють різні аспекти здійснення військових дій як виразний успіх, так і труднощі та прорахунки в оперативному керівництві військами під час оборони. В цілому ж, у документах збірників міститься багатий фактологічний матеріал про особливості розгортання бойових дій по визволенню України, який дозволяє простежити еволюцію вмінь радянського військово-політичного керівництва стратегічно скеровувати наступальні операції.

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Минц И. И. Документы Великой Отечественной войны, их собиране и хранение // 80 лет на службе науки и культуры нашей Родины. – М., 1943.
Mynts Y. Y. Dokumenty Velykoi Otechestvennoi voiny, ykh sobyraneye y khraneniye // 80 let na sluzhbe nauky y kultry nashei Rodyny. – M., 1943.
2. Митрофанова А. В. К вопросу об изучении истории Великой Отечественной войны Н Доклады и научные сообщения Института истории АН СССР. – М., 1955. – Вып.8.
Mytrofanova A. V. K voprosu ob yzuchenyy ystoriyy Velykoi Otechestvennoi voiny N Doklady y nauchnye soobshcheniya Ynstytuta ystoriyy AN SSSR. – M., 1955. – Vyp.8.
3. Баженов А. Н., Барсуков В. И. О документальной базе по истории Великой Отечественной войны // Новая и новейшая история. – 1992. – № 5.

- Bazhenov A. N., Barsukov V. Y. O dokumentalnoi baze po ystoriyy Velykoi Otechestvennoi voiny // Novaia y noveishaia ystoriya. – 1992. – № 5.*
4. Нариси радянської військової історіографії. – М., 1974.
Narysy radianskoj viiskovoi istoriohrafii. – M., 1974.
5. Советская Украина в годы Великой Отечественной войны. 1941-1945 – К., 1980.
Sovetskaia Ukraina v hody Velykoi Otechestvennoi voiny. 1941-1945 – K., 1980.
6. Русский Архив: Великая Отечественная. Ставка ВГК. 1943 г. – Т. 16 (5-3). – М.: ТЕРРА, 1999.
Russkyi Arkhyv: Velykaia Otechestvennaia. Stavka VHK. 1943 h. – T. 16 (5-3). – M.: TERPA, 1999.
7. Русский Архив: Великая Отечественная. Ставка ВГК. 1944-1945 гг. – Т. 16 (5-4). – М.: ТЕРРА, 1999.
Russkyi Arkhyv: Velykaia Otechestvennaia. Stavka VHK. 1944-1945 hh. – T. 16 (5-4). – M.: TERRA, 1999.

Чумак С. И. Отображение освобождения Правобережной Украины в документах сборника “Русский архив: Великая Отечественная”.

Аннотация. Предлагаемая статья посвящена комплексному анализу содержания документов высших органов государственного и военного руководства СССР (Государственный Комитет Оборона, Ставка Верховного Главнокомандования, Генеральный Штаб, Наркомат Оборона), которые имеют отношение к ряду наступательных операций советских войск осенью 1943 г. – весной и летом 1944, успешное проведение которых привело к нанесению тяжелых поражений немецким войскам группы армий “Юг” и армий “А”, а после их переименования в группы армий “Северная Украина” и “Южная Украина” и войскам этих мощных стратегических объединений вермахта. Следствием этих операций стало освобождение Правобережной Украины. Вместе с тем, несмотря на в целом успешное осуществление целого ряда хорошо спланированных и подготовленных наступательных операций советских фронтов, в ходе их проведения как войска,

так и командование и штабы всех уровней неоднократно вынуждены были преодолевать кризисные ситуации оперативно-тактического характера, которые неоднократно возникали в результате динамического характера боевых действий, сложных природно-климатических условий и трудностей с материально-техническим снабжением наступающих войск Первого, Второго, Третьего и Четвертого Украинских фронтов. Изучение и анализ представленных в специальных томах серии (Генштаб, ГКО, НКО), документов, издание которых было начато уже в постсоветский период, и которые в большинстве своем были практически неизвестны исследователям, открывает перед современными учеными возможности для объективного воспроизведения драматических событий Второй мировой войны.

Ключевые слова: *Вторая Мировая война, освобождение Правобережной Украины, фронтовые операции, Украинского фронта, группа армий Юг, природно-климатические условия.*

Chumak S. I. Showing liberation Right-Bank Ukraine in the documents of the collection «Russian Archive : Velikaya Patriotic».

The proposed article focuses on the complex analysis of the contents of the documents of the highest state and military leadership of the USSR (the State Defense Committee, Supreme Command, General Staff, People's Commissariat of Defense) that are relevant to a number of offensive operations of the Soviet troops in the fall 1943 – spring and summer of 1944 successful implementation of which has resulted in grievous injuries German Army Group "South" and the Army "A", and then rename them in Army Group "North Ukraine" and "South Ukraine" and the troops of the Wehrmacht powerful strategic alliances. The result of these operations was the liberation of the Right-Bank Ukraine. However, despite the generally successful implementation of a number of well-planned and prepared offensives Soviet fronts in the conduct of their troops and commanders and staffs at all levels repeatedly had to deal with crises tactical nature that often arise due to the dynamic the nature of the fighting, challenging climatic conditions and difficulties in logistics advancing troops of the First, Second, Third and Fourth Ukrainian Front. Study and analysis presented in the special volume series (the General Staff, SDC, NGOs), documents, publication of which started already in the post-Soviet period, and that for the most part were virtually unknown to researchers, opens up possibilities for modern scholars objective playback dramatic events of World War II.

Keywords: *World War II, the liberation of the Right-Bank Ukraine, front-line operations, Ukrainian Front, Army Group South, climatic conditions.*